

Motion till riksdagen 2007/08:C403

av Bertil Kjellberg och Margareta B Kjellin (m)

Ändringar i arvsrätten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att egendom som erhållits genom arv eller gåva ska vara enskild egendom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att efterlevande makes arvsrätt endast omfattar den avlidne makens giftorättsgods.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arvsrätt för kusiner.

Inledning

I regeringsformen anges att det allmänna skall värna den enskildes privat- och familjeliv. Skyddet för privatlivet och familjen återfinns även i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Dessa regler är dock allmänt hållna och har hittills inte påverkat utformningen av några konkreta rättsregler.

Rättsordningen kan och bör inte befatta sig med flertalet av de mänskliga samlevnadsproblemen; de hör privatlivet till. I vissa fall ställs dock regler upp i syfte att skydda en svag part i ett förhållande. Grundlagens skydd för det privata och för rätten till ägande skall vara utgångspunkten för utformningen av all lagstiftning som rör enskildas egendomsförhållanden. Förtroendet för den enskilda människans förmåga att klara sina egna mellanhavanden med andra samt respekten för det privata är ledstjärnan för den moderata politiken; så också inom det egendomsrättsliga området.

I det följande beskriver vi ett antal områden där vi upplever att lagstiftningen inte på ett korrekt sätt balanserar behovet av skydd mot den enskildes rätt till självbestämmande samt framför förslag till ändringar för en mer ändamålsenlig och frihetlig lagstiftning.

Fel! Okänt namn på

Egendomsförhållandet mellan makar, partner och sambor

Egendomsförhållandena inom äktenskapet har månghundraåriga traditioner. Motivet till den reglering som gäller i dag har varit att tillförsäkra den svagare parten en skälig utkomst efter skilsmässa eller dödsfall. Med den alltmer utvecklade jämställdheten mellan könen, där parterna i ett förhållande vanligtvis är självförsörjande, minskar behovet av att ekonomiskt skydda någon av parterna. Det ökande antalet separationer gör också att betydelsen ökar av hur egendom som erhållits i gåva och arv regleras.

I 7 kap. äktenskapsbalken och 4 § sambolagen anges vilken egendom som kan vara enskild i äktenskapet eller samboförhållandet. Makar och sambor kan själva genom äktenskapsförord förordna om att viss egendom skall vara enskild. Vidare kan en gåvogivare i ett gåvobrev eller en arvlätare i testamente förordna om att viss egendom som ges bort eller ärvs skall vara enskild.

Huvudregeln är alltså att det som en make eller sambo får genom gåva eller arv skall ingå i det gemensamma boet, dvs. utgöra giftorättsgods. Det innebär att sådan egendom skall ingå i en bodelning vid en eventuell separation. Detta är enligt vår mening en orimlig ordning. Vi menar att huvudregeln tvärtom skall vara att sådan egendom som en make eller sambo fått i gåva eller genom arv skall vara hans eller hennes enskilda egendom och undantas i en bodelning. Egendomen skall kunna göras till giftorättsgods genom äktenskapsförord, om inte gåvogivare eller arvlätare uttryckligen förbjudit det.

Makes rätt att ärva enskild egendom

Genom 1987 års lagändringar stärktes efterlevande makes arvsrätt avsevärt. Denna har i viss utsträckning numera företrädde framför den avlidne makens bröstarvingar. Registrerade partnerskap har i princip samma rättsverkningar som äktenskap, dvs. ärvdabalkens regler om makar gäller även för registrerade partner.

Efterlevande makes eller makas arvsrätt kan vara inskränkt genom testamente eller på grund av att mål om äktenskap pågår, men omfattar enligt huvudregeln även enskild egendom. Det finns alltså en avgörande skillnad mellan bodelning efter dödsfall och bodelning vid skilsmässa eller upplösning av registrerat partnerskap, där den enskilda egendomen inte ingår i giftorättsgodset. Detta förhållande är mindre lämpligt eftersom syftet med att förordna om att viss egendom skall vara enskild kan vara att skydda egendomen mot den andre makens anspråk. Detta syfte kan vara aktuellt såväl vid bodelning efter skilsmässa som vid bodelning till följd av den ena makens död. Exempelvis kan man vilja undvika att en släktgård som gått i arv i flera generationer plötsligen disponeras av den efterlevande maken, som kan avyttra den och förbruka köpeskillingen.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att reglerna i 3 kap. ärvdabalken ändras så att efterlevande makes arvsrätt endast omfattar den avlidne makens giftorättsgods. Naturligtvis skall det stå var och en fritt att i testamente förordna att den avlidnes enskilda egendom skall ingå i arvet.

Arvsrätt för kusiner

Dagens lagstiftning begränsar arvsrätten till tre så kallade parenteler. I första hand ärver den avlidnes bröstarvingar (barn, barnbarn osv.). Finns det inga sådana går arvet till den avlidnes föräldrar och deras avkomlingar, såsom syskon, syskonbarn osv. I sista hand ärver den avlidnes mor- och farföräldrar och deras barn (fastrar, farbröder etc.). Den efterlevande maken har också ett långtgående arvsrättsligt skydd som går förbi även gemensamma barn. En avlidne persons kusiner är således inte arvsberättigade.

Om arvtagare helt saknas går i stället arvet till Allmänna arvsfonden. Denna ordning infördes 1929 för att undvika en uppdelning av jordbruksfastigheter och små produktionsenheter på alltför många små enheter. Med hänsyn till samhällsutvecklingen framstår denna ordning i dag som obsolet. Det förefaller också märkligt att arvet genom fonden i praktiken kan utdelas till verksamhet som hade varit främmande för den avlidne.

Det finns goda grunder att anta att ökade möjligheter att behålla familjeegendom i släkten skulle stå i överensstämmelse med såväl avlidnas önskingar som med allmänhetens rättsmedvetande. Detta förefaller särskilt aktuellt i ljuset av senare tids naturkatastrofer och svåra olyckor som visat att hela familjer i ett slag kan utplånas. Egenomsförhållanden kan lösas med testamente, men sådant finns inte alltid, allrahelst inte hos människor mitt i livet, för vilka döden och dess konsekvenser känns långt borta.

Ytterligare en aspekt som bör beaktas är den kulturpåverkan som invandringen till Sverige har fört med sig. Vi lever i dag i ett mångkulturellt samhälle som bland annat har påverkat vår syn på betydelsen av familjens och släktens funktion som socialt och ekonomiskt skydds nät.

Det är enligt vår uppfattning oriktigt att staten inträder som arvinge efter avlidna personer med tämligen nära släktingar i livet. Vi hemställer därför att kusiner skall ges arvsrätt som en fjärde parentel.

Stockholm den 3 oktober 2007

Bertil Kjellberg (m)

Margareta B Kjellin (m)